

Kde žije myš? U počítače, co se ptáš?!

Autor: PhDr. Daniela Kramulová | Datum: 8.2.2013 | Vydání: 2/2013, Informatorium

Dnešní děti jsou obklopené digitálními přístroji, dálkovými ovladači a elektronikou okamžitě reagující na letmý dotek. Dospělí to považují za samozřejmé, někteří oceňují, že děti jsou chytřejší a mají víc informací, jiní v příliš těsném kontaktu s informačními technologiemi vidí spíš rizika. Máme školku těmto technologiím otevřít?

Na Youtube jsem objevila roztomilé video ilustrující úlohu moderní techniky při dětském poznávání světa. Na zemi sedělo batole v naducaných plenkových kalhotkách, před sebou rozevřený obrázkový časopis. Po chvíli kleplo prsty u kraje stránky, několikrát po ní přešlo ručkou – a nic. Stránka nepřeskočila, neobjevily se žádné nové obrázky. Batole překvapeně a zklamaně zvedlo hlavu. „Tehle tablet nefunguje?“ mělo v očích němou otázku.

Technika je součástí našeho každodenního života a děti, podobně jako my, tráví v její společnosti hodně času. „Rodiče dávají různé IT technologie, tablety, laptopy, iPady, mobily s fotkami na displeji do rukou i miminům. Naučí se je ovládat ve chvíli, kdy začnou pořádně sedět,“ konstatuje poradenská psycholožka PhDr. Ivana Halíková a pokračuje: „I kojeneček brzy objeví následnost mezi pohybem a skutečností, že na displeji něco naskočí nebo se tam něco změní, případně se něco ozve. Jejich aktivita při manipulaci s přístrojem je posilována okamžitou zpětnou vazbou – pro děti je to zajímavá a atraktivní hračka. Ale to posílení zpětné vazby se týká jen jedné oblasti. Pokud dětem jiné podněty a aktivity chybějí, není to dobře. Ke správnému rozvoji v raném dětství potřebují i hodně pohybových aktivit. Děti musejí nejrozličnějším způsobem pohybovat rukama, nohama, snažit se udržovat rovnováhu. Stimulují se tak mozková centra potřebná k procesu zrání.“ Běhejte, ať umíte počítat!

Zakazovat dětem techniku a nutit je místo toho běhat venku je strategie, která v současné společnosti už rozhodně neobstojí. Důležité je hledat správnou míru. Podle doktorky Halíkové by si rodiče i další vychovatelé měli být vědomi toho, jak moc je tahle oblast pro děti atraktivní a měli by ohlídat, aby je příliš neizolovala od přirozených dětských her.

Fyzická aktivita a pohyb nejsou v dětském věku důležité jen z hlediska prevence obezity, kvůli rozvoji hrubé motoriky a všestranné tělesné zdatnosti. Existují až překvapivé souvislosti mezi pohybem a rozumovými schopnostmi. „Ukazuje se například, že děti, které jsou na invalidním vozíku a nikdy samy nelezly, mají problémy v matematice. Výrazně častěji se u nich objevuje dyskalkulie. Osobní, zažitá, nikoli jen předaná zkušenost s prostorem je důležitou součástí matematického myšlení. Dítě si potřebuje prostor doslova osahat a tímto způsobem vnímat, jak jsou v něm věci uspořádané, jak jsou strukturované. Měli bychom u předškolních dětí podporovat všechny přirozené pohybové aktivity, protože na ně se v průběhu vývojového zrání postupně nabalují další schopnosti. Pokud takhle malé dítě stráví hodiny s nějakou elektronikou, také se určitým způsobem rozvíjí – otázka je, jestli v těch oblastech, které se mají z vývojového hlediska rozvíjet právě teď,“ říká doktorka Halíková.

Všechny možné obrazovky a displeje u dětí podporují vizuální vnímání, které je už tak dominantní (v současné civilizované společnosti přijímáme zrakem zhruba 80 % informací). Díky dvaceti letům praxe v dětském psychologickém poradenství může Ivana Halíková srovnávat: „Když dnes řeknu žákům na druhém stupni ZŠ, aby si vzali tužku, podepsali se na papír vpravo nahoře a nakreslili na něj listnatý nebo ovocný strom, okamžitě se zvedne několik rukou a žáci se ptají: ‚Můžu si vzít pastelky?‘ ‚Je jedno, kam se podepíšu?‘ Oni se prostě nejsou schopni soustředit na mluvenou sekvenční instrukci se čtyřmi částmi. Přitom staré inteligenční testy pro šestileté děti obsahovaly mluvenou instrukci o třech částech – a předškoláci si ji zapamatovali. V posledních letech už děti nejsou zvyklé pracovat bez obrázku. Všimli jste si, že už ani v autě jim kolikrát nestačí poslouchat příběhy a pohádky a že jim stále častěji kupujeme různé přehrávače s obrazovkou?“ Podle psycholožky Halíkové může příliš jednostranné zaměření na zrakové vnímání způsobit deficity v pozornosti při sledování informací, které přicházejí jen sluchem. „Když u toho nemají pimprdlíka na obrazovce, neudrží pozornost,“ komentuje to lakonicky.

Kdo nekreslí, nemluví Pětileté děti sice běžně ovládají mobilní telefon a hrají počítačové hry, ale málokdy chtějí malovat. „Něco namalovat je docela těžké. Dnešní děti mají poměrně dobře diferencovanou vizuální zkušenost, takže si uvědomují, že nejsou schopné namalovat obrázek tak, aby se podobal realitě. Ještě tak napodobí geometrické útvary, ale namalovat panáka, to je mnohem těžší. A zkoušet to znovu nejsou ochotné,“ říká psycholožka Halíková. Doma je rodiče k podobným „neatraktivním“ činnostem moc nenutí. „V poradně se s tím setkávám skoro denně. Maminka předškoláka mi řekne: Ale jemu se to dělat nechce. Zdá se mi, jako by se mnozí rodiče domnívali, že dítě má hlavně právo na zábavu a moc je nezatěžují povinnostmi. Kluci a holčičky nejsou nastavení k tomu, aby překonávali překážky. A kreslení se bez toho neobejde.“

Jenže škola očekává, že do první třídy nastoupí děti, které už vědí, jak se drží tužka a mají tak „vycvičené“ prstíky a zápěstí, že zvládnou nácvik psaní. Takže velká část tohoto úkolu zůstává na učitelkách mateřské školy. „Právě v předškolním věku je nácvik držení tužky a kreslení důležitý, jinak bude mít dítě tuhle schopnost trvale oslabenou a bude se obtížně vyrovnávat s písemným projevem,“ upozorňuje odbornice. I mnohým dospělým se dnes zdá, že úloha klasického psaní už není tak podstatná jako dřív. Dopisy píšeme na počítači, mnozí si i běžné poznámky vyťukávají do elektronických diářů. O elektronických pomůckách se začíná mluvit i ve školství, někde se už objevují.

„Jenže nejde jen o to, že dítě bude mít problém dělat si zápisky nebo napsat písemku. Mozková centra, která ovládají ruku, jsou vedle centra pro řeč. A tu snad ještě všichni potřebujeme. Když cvičíme část mozkové kůry, která odpovídá za kreslení a psaný projev, cvičíme i řečovou oblast – část ovládající ruku inervuje funkce mluvidel,“ vysvětluje psycholožka.

Ostatně horší mluvený projev oproti předchozím generacím, to je dalším specifickým současnou doby, s nímž se odborníci setkávají. Potomek zaujatý televizní obrazovkou, počítačem nebo jiným elektronickým „mazlíčkem“ nezasypává rodiče věčným kolotočem otázek „proč“ a dospělí využívají situace a na děti nemluví. I zkušenější učitelky mateřských škol potvrzují, že mnohé děti mají chudší slovní zásobu, patlají a logopedické vady se s nimi táhnou do staršího věku, než bývalo obvyklé. „Jedno souvisí s druhým. Jak asi bude psát dítě, které neumí sykavky a ani neslyší, že to, co říká, je špatně? Jenže logopedie se taky musí cvičit, a to děti nebaví. Jsme zase na začátku – u překonávání překážek, dodržování pravidel a dělání i těch věcí, které nejsou jen zábavné,“ uzavírá doktorka Halíková.

Takže bychom mohli říct, že školka, která by „chtěla jít s dobou“ tak, že místo stavebnic, pastelek, společného povídání a honiček v zahradě se bude snažit dětem nabídnout ty nejmodernější elektronické vzdělávací pomůcky a nejruznější simulační hry ovládané pomocí dotykového displeje, nejspíš nebude tak úžasná, jak se na první pohled může zdát.

O autorovi | PhDr. Daniela Kramulová, autorka je šéfredaktorkou časopisu Psychologie dnes